

CZIKE BERNADETT – GLOVICZKY ZOLTÁN (SZERK.): VÁLTOZÁS, MEGÚJULÁS AZ ISKOLÁBAN. APOR VILMOS KATOLIKUS FŐISKOLA, VÁC, 2021

Földes Petra: Családi fényképalbum

A hasonló című online konferencia¹ anyagai ihlette kötet saját magát nevezi „alternatív konferenciakötetnek”² – méghozzá teljes joggal, és nemcsak a tartalom, hanem legalább annyira a szerkezet miatt. Hogy *alternatív* tárgyat lapozunk, az legkétségteljesen a 6. oldalon világossá válik, amikor a kötet képeinek forrás-megjelölése kilép a kötelező tartozék szerepéből és módszertani leírásra változik át. L. Ritók Nóra nem a képek adatait közli, hanem a kooperatív módon megalkotott gyermekművek létrejöttét mutatja be, nagyon hasonlóan ahhoz, ahogy az lapunk, az ÚPSz belső borítójának *A képekről* rovatában is lapról-lapra történik. Más folyóiratokból is ismert gesztusról van szó, ami ugyanakkor mérhetetlenül távol áll a konferenciakötetek megszokott szikár, jegyzékszerű hangütésétől.

Amitől amúgy a kötet egésze sem állhatna távolabb. De nem azért, mert a kiadvány alternatív *akarna* lenni... Nem valamifajta egyediséget megcélzó stílusgyakorlatról van szó; a szerkesztők nem *keresik* az alternatív formákat és módokat, simán *rátalálnak* egy szerkezetre, amiben a konferencián történtek és az ahhoz kapcsolódó gondolatok elbeszélhetők. A folyamatosan

épülő alternatív pedagógiai narratíva állandó újraszületésének állomása a konferencia és az események lenyomataként megjelenő kötet; a szerkesztők célja – és az alternatív,

reflektív elemekkel gazdagon átszőtt szerkezet magyarázata – az a törekvés, hogy minden gondolat *a maga helyén* jelenjen meg. Ahogy a bevezetőben olvashatjuk,

nem keresik az alternatív formákat és módokat, simán rátalálnak egy szerkezetre

„születésnap családi fénykép” készült az alternatív iskolák, az alternatív pedagógiák világáról. A családi fényképen pedig a házigazdák és a meghívott előadók, beszélgetőpartnerekkel együtt ott szerepel a közönség – az elhangzottakra írásban reflektáló résztvevők is.

A magyar alternatív pedagógiai mozgalom születésének 30. évfordulóját ünnepli a konferencia és a kötet, s bár a születésnap megszervezésével a közösség elsősorban önmagát erősíti meg, a kötet kiadása egyúttal az alternatív gondolat *jelenlétének*, meg- és felmutatásának a mainstream felé tett gesztusa, sőt a szervező Czike Bernadett köszöntője alapján egyenesen kiáltványa. „Van-e annak realitása, hogy az alternatív gondolkodásmód bekerüljön az állami iskolák szélesebb körébe és a pedagógus alapképzésbe is? Igen, van!” (8) – jelenti

¹ A konferenciát a főiskola keretében működő, Czike Bernadett vezette Alternatív Pedagógiák Módszertani Központ és a Szabad iskolákért Alapítvány szervezte. A pandémia következtében a konferencia online valósult meg. A két plenárisnak tervezett előadást 2020. május 30-án nézhették meg az érdeklődők, majd október 10-én egy online digitális oktatási fórumot követően három szekcióbeszélgetést szerveztek.

² A kötet az Apor Vilmos Katolikus Főiskola honlapján elérhető: <https://avkf.hu/wp-content/uploads/2021/03/valtozas-meguujulas.pdf>.

ki, hogy ez a felütés azonnal, Gloviczki Zoltán³ köszöntőjében párbeszédbe lépjen a mainstreammel:

Talán szomorúan, de inkább optimista várakozással kell bejelentenem, hogy az idei tanévben sem kereszteltük át az alternatív pedagógiát egyszerű pedagógiává. Hogyha az alternatív pedagógiai hagyományokat történeti szemmel nézzük, mégiscsak bizarr, hogy a nagyjából százéves hagyomány még mindig alternatív Magyarországon. Ugyanakkor szomorkásan is venném tudomásul, ha az alternatív pedagógiai mozgalom, az alternatív pedagógiai gondolkodás bármikor is egyszerűen 'pedagógiává' válna. Hiszen a pedagógiai kultúránknak nagyon is szüksége van folyamatos alternativitásra. [...] Az alternatív pedagógia pedig kereteket feszeget. Vajon miféle keret lehet az, amely örömet leli abban, hogy feszegettetik? Bizony a pedagógia és a pedagógusképzés egy olyan keret, pontosabban olyan keret kellene, hogy legyen, amely örömet leli a feszegetésben. (14)

A „feszegetők” közül elsőként, a szekcióprogramokat fél évvel megelőzve Horn György online előadása született meg, *Csak a változás állandó* címmel. Az AKG története Horn György interpretációjában egy állandósult szervezeti kísérlet, amelyben

azt próbáltuk elérni, hogy hogyan lehet autonómiát biztosítani az ott dolgozó pedagógusoknak. [...] A] pedagógusság önálló egyéni, értelmiségi feladat, miközben csak összehangoltan, együttműködve működik. Ezt az abszurditást, ezt az

együttműködést igénylő autonóm feladatot, ezt nagyon-nagyon nehéz feloldani, hasonlóan egyébként a színházhoz. [...]

Áttértünk tehát a hálózatos működésre, amit mi kisiskolai rendszernek hívunk. A szervezet logikáját az egyes egységek adják – ma az AKG-ban összesen 25 ilyen szervezeti egység van – ezek a kisiskolák. Kisiskolának hívjuk minden olyan egységet a háznak, ahol összehangolt módon foglalkoznak gyerekekkel. (22–23)

Érdemes felfigyelni arra, hogy a több mint 30 éve működő intézmény pedagógiai vezetője a nagyon is tartalmi – a pedagógus autonómiát, a gyermekközpontúságot érintő – kérdésekre elsődlegesen *szervezeti* válaszokat ad. Az alapállás – hogy „a gyerekek nem az életre készül, hanem él”⁴ – az alternatív mozgalomban evidencia, ám az ezt támogató intézményes formák megtalálása igazi – és a külső körülmények változása által is folyamatosan megújuló – kihívás az alternatív iskoláknak, és sajnos – egy hallgatói reflektálás szerint – reménytelen utópia az állami intézményeknek:

Jó volt hallani azt a tényt, hogy az iskola az értelmiségi alkotómunka helye, ahol differenciált szerepeket töltenek be a résztvevők. Kiemelt szempont az autonómia biztosítása. Saját, máshol szerzett tapasztalatom azonban nagyon ellentmond ennek a ténynek. A jelenlegi iskola nagyban akadályozza a pedagógusok autonómiáját. A kialakított rendszer arra törekszik, hogy mindenki egyformán, a központi elvárások mentén végezze a munkáját.⁵ (32)

³ Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola rektora

⁴ Az AKG pedagógiai programjából szállóigévé vált mondat Édouard Claparède svájci gyermekpszichológustól származik.

⁵ Adravec Ibolya, az Alternatív pedagógiák szakirányú képzés (Apor Vilmos Katolikus Főiskola) hallgatója reflektálása

Séllei Beatrix *A változás pszichológiája* című előadása szinte terápiás tartalomnak minősíthető az első járványhullám okozta kényszerű változások idején. A résztvevőket bevonó stílusban megfogalmazott előadás hasznos fogalmi rendszerrel siet a hallgatók segítségére, a kényszerű változások keltette kihívásokra különféle megoldási utakat kínálva és nyitva hagyva. Hogy az előadás elsősorban a személyes, érzelmi jelenlétet hívja elő, arra a reflektáló hallgató saját élethelyzetét feldolgozó szövege is példa. Ez az előadás – különös tekintettel a fontos és ritkán olvasható tartalomra – megérdemelt volna egy kicsivel erőteljesebb utólagos szerkesztést, hogy a szóbeliség nagyon erőteljes lenyomata ne zavarja a későbbi, az eredeti kontextuson kívülről érkező olvasókat.

A Digitális tanítás-tanulás fórum vitaindítója Fenyő D. Györgynek a 2020. tavaszi első karantén időszak alatt született esszéje, *Pedagógiai jegyzetek a karanténból* címmel.⁶ A szerző a pedagógiai viszony személyességét, a korszerű pedagógia összetevőit, a pedagógiai interakció jellegzetességeit tárja fel, mindegyikre a digitális oktatás nézőpontjából „rácsodálkozva”. Hogy a felvetései mennyire izgalmasak és inspirálóak, azt a szöveget követő hallgatói reflexiók, továbbgondolások is igazolják. Deli Zsolt⁷ nagyívű összefoglalása a konferencia egészét és az annak kapcsán szövődött asszociációkat fogja át, a Fenyő-előadással a középpontban. Ebből az összefoglalóból tudjuk meg azt is, hogy a digitális oktatás pedagógiai aspektusairól izgalmas állításokat tett a szekcióban Nádori Gergely is

– ezeknek sajnos csak a reflektáló hallgatók gondolataiban találjuk meg a lenyomatát.

Az egész rendezvénynek/kötetnek sajátos feszültséget ad, ahogyan a hagyomány és folytonosság narratívája kapcsolatba lép az innovatív gondolatokkal, készletekkel. Kereszty Zsuzsa, aki a kezdetektől a folyamatok részese, aktuálisan pedig a konferencia díszvendége, köszöntőjében hangsúlyozza, hogy „az az iskola életképes, amely megőrzi azokat az értékeit, amelyeket indulásakor, alapításakor megragadott, megfogalmazott, azaz amelyik *önazonos*

tud maradni. [...]

Változhat a társadalmi, közoktatás-politikai környezet, változhat a digitális világ, ha ezek az értékek megmaradnak,

hitelesek maradunk, a hitelesség pedig megtart bennünket.” (16)

A konferencia *Hagyomány és változás* szekciójában tíz nagy múltú alternatív iskola mutatkozott be a fenti gondolat tükrében. A kötetbe ebből a beszélgetésből bekerült, *Amire büszkék vagyunk* című összeállítás az alternatív működés és gondolkodásmód, az alternatív értékrend és beszédmód példáit tárja elélnk, ahol egyaránt megjelennek társas (büszke vagyok az utódomra, a miliőre, a közösségre), módszertani (büszke vagyok a projektjeinkre, az értékelési rendszerünkre, a tanterveinkre) és intézményi (büszke vagyok arra, hogy még mindig létezőnk, hogy tandíjmentesek vagyunk) tényezők. Hála a szekcióra reflektáló résztvevő⁸ összefoglalójának, ha vázlatosan is, de az egész beszélgetés anyagát megismerhetjük, így fény derül az alapítók motivációira, hagyományhoz és változáshoz való viszonyára is. Olyan összeállítás ez,

⁶ A szöveg eredeti megjelenése: <https://osztalyfonok.hu/2176/>

⁷ Neveléstudomány mesterszakos hallgató Apor Vilmos Katolikus Főiskola

⁸ Bendő Emese, Neveléstudomány mesterszakos hallgató, Apor Vilmos Katolikus Főiskola

ami még sokáig és sokaknak lesz hasznos, akik az alternatív megközelítés lényegi összetevőit bevilágító forrásokat keresnek.

Az *Iskolaalapítás* ma

szekció nyitóelőadását

Dobos Orsolya,⁹ az

Alapítványi és Ma-

gániskolák Egyesülete

Alternatív Tagozatának

vezetője tartotta, be-

mutatva az alternatív iskolák létrejöttének rendszerváltás utáni történetét, kitérve a közelmúlt iskolamegújító fejleményére, a tanulócsoporthoz megjelenésére is. Ebben a szekcióban – ahogy a reflexióban tükröződik – a hallgatókat inspiráló proaktív, innovatív, kreatív erők jelentek meg a „fiatalabb” alternatív kezdeményezések alapítói részéről.

Az Új utak a pedagógusképzésben című szekcióhoz sajnos nincs nyitó szöveg a kötetben, ennek híján pedig a rövid reflexió csaknem értelmezhetetlenül lóg a levégőben (s ha már így esett, az „alternatív kötet” teret adhatott volna az erre történő reflektálásra). Van viszont a kötetnek ezen a pontján záró szöveg: Czike Bernadett *A Humán Specifikus Motívumok és az alternatív pedagógiák kapcsolata* című esszéje került befejezésképp, „műsoron” – vagyis a konferencián elhangzott szövegeken –

így, azt gondolom,
a mainstream számára is
jobban érthető

kívül a kötetbe, újrakontextualizálva a történeteket, részben az alternatív pedagógiák, részben a pandémia szempontjából. Czike

a hat humán specifikus
motívumot – társas
szükségletek; kom-
petencia; autonómia;
teljesítmény; önmegva-
lósítás; transzcendencia
– ajánlja figyelmünkbe

az alternatív megközelítések kiindulópontjaként, és ezzel – miután túl vagyunk a konferencia és a kötet inkább érzelmi és személyes témafeldolgozásán – javasol egy olyan fókuszot, ami egy fogalmibb, gondolatibb (és így, azt gondolom, a mainstream számára is jobban érthető) diskurzusnak is az alapja lehet.

A kötet végén az alternatív mozgalom jeles képviselői mondják el, hogy a konferencián *mi történt* velük. Erős, személyes sorok ezek. Az nem kérdés, hogy a családi fénykép működik, megerősíti a közösséget. S avatott vezetővel sok mindent megmutat a lenyomat mögötti világból is – ahogy az a reflektáló résztvevők soraiból látható –, épp mint egy családi fénykép. Így a kötet még soká maradhat élő – ami szintén a jól sikerült fotók jellemzője –, és fontos forrása lehet a tanárképzés *alternatív pedagógiák* kurzusainak.

⁹ PhD hallgató, Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola